

MANUS
ID = IC000001185

NATIONAL MISSION FOR MANUSCRIPT

राष्ट्रीय पाण्डुलिपि मिशन
सर्वेक्षण प्रलेख

382

डेटा संग्रह तिथि 7/8/18
Date of data Collection

अभिलेख (Record No.) 185

संस्थान (Institute) Indian Council for Cultural
व्यक्तिगत संग्रह (Personal Collection) Relations

पता (Address) Azad Bhawan
ब्लॉक/तालुक (Block) New Delhi
राज्य (State)

स्थान/ग्राम (Village) I.P Estate
जिला (District)
पिनकोड संख्या (Pin) 110002.

ग्रन्थ नाम (Text) Khaliq Bāsi

गुच्छ संख्या (Bundle No.) ..... क्रमांक (Manuscript No.) .....

लेखक (Author) Khuro

पुस्तक पत्र संख्या (No. of Folios) 8
पृष्ठ संख्या (No. of Pages) 16

टीका (Commentary)

ग्रन्थ आकार (Size of Mss.) 23.3 x 15.6 cm

टीकाकार (Commentator)

सामग्री (Material) कागज/तालपत्र/पुर्जपत्र/कपड़ा/घन/अन्य
(Handmade paper / Palm Leaf / Birch-bark / Cloth / Leather / others)

भाषा (Language) Persian

चित्र संख्या (Illustrations)
पूर्ण/अपूर्ण (Complete/Incomplete)

लिपि (Script) Nastaliq

तुल्य/अटूट पत्र संख्या (Missing portion)

पाण्डुलिपि समय (Date of Manuscript) 1309 AH.

ग्रन्थ स्थिति (Condition) कीटरोष/कवण/सम्यक्
(Good/Bad) (Worm eaten/Fungus infected/Fragile/Brittle)
Storage - Good / Bad (Almirahs / Floor / Open Space / Others)

लिखिका (Scribe)

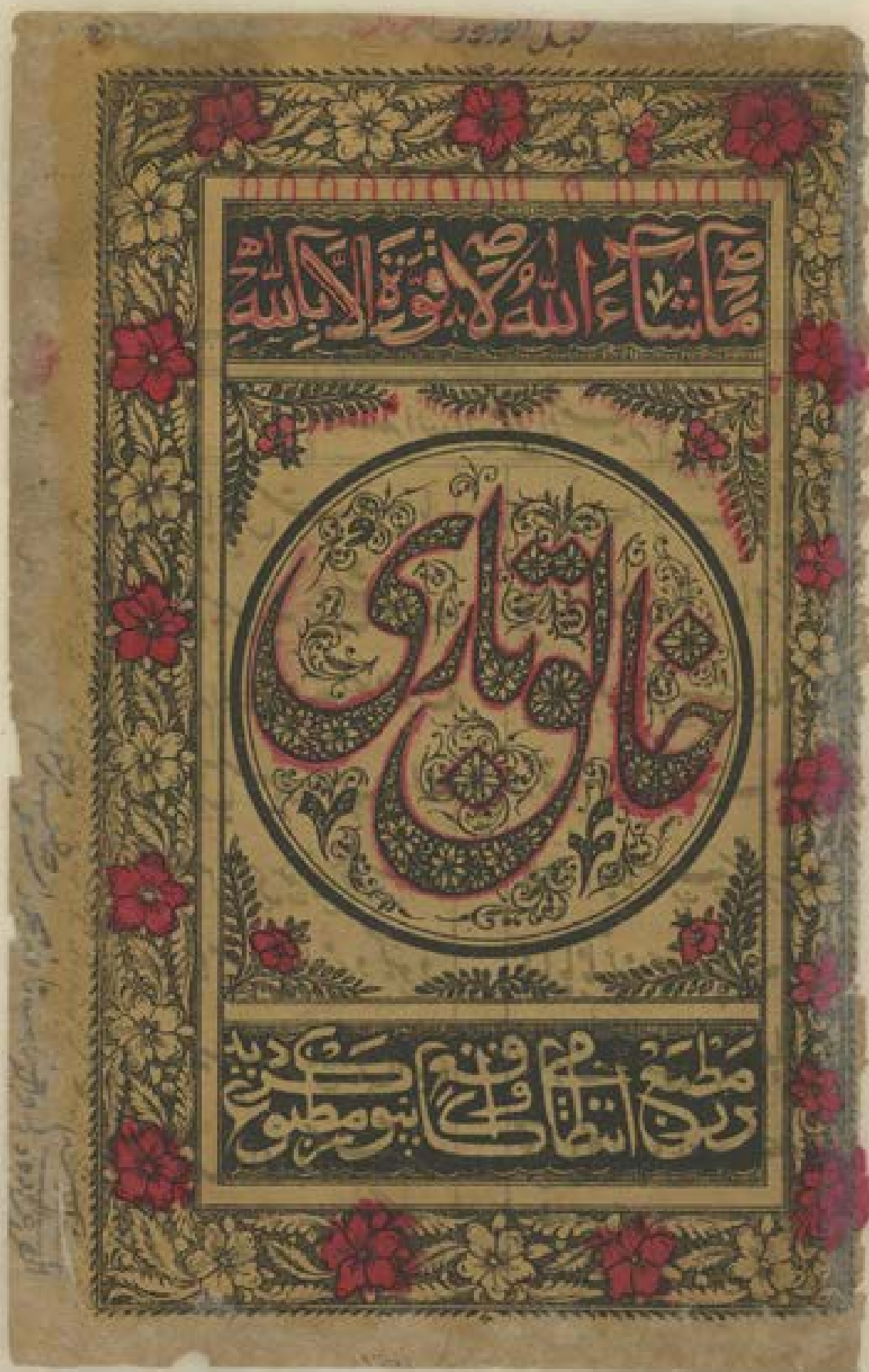
सूचीपत्र आधार (Source of Catalogue) विवरणात्मक/हस्तलिखित/वैचारिक/वर्णानुक्रम
(Descriptive/Handlist/Perennial/Alphabetical)

विषय (Subject) Darsiyāt-i Islāmīyah

टिप्पणी (Remarks) Litho Press

Signature of Surveyor

MANUS ID - IC000001185

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or reference number, including the number 185.

185

Handwritten text in red ink, likely a title or decorative header, possibly mentioning 'Siddiq'.

Bismillah: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Handwritten text in black ink, left column of the main body, containing various lines of poetry or prose.

Handwritten text in black ink, right column of the main body, containing various lines of poetry or prose.

Vertical handwritten text on the right margin, possibly a commentary or additional notes.

جان رسیدن بهندی کاترات	دو کتکلا سویت باشد ریمان
جوید تہ جوہل ست خشی پھلی	سوسل ست سعروف ہادین کھلی
وام حال جو این ہے بیری	واہ کتیرک کیے پیبیری
حاصل کیے باج خسیج	شرم و حیا ہندی لاج
کن سید و دتر خمر اک	طلح بخت جو کیے بجاگ
بضہ زبان اندی ان لاندہ	طفل و کوک نزدیبالا سیدہ
چشمک ایما سین اشارت	مزدہ نوید خو خیر اشارت
زلفشیک چشمک چپان	دیک ہندی تالی جان
نیپارو کیے انگریزی	ہلک بھلی فازہ جھانی
محک کسوتی جان عیار	عظیہ چھینک آروغ توکار
انتہانت ہر خستم کلام	انجر انجام ہے کیر ستام

سولوی صاحب برن پناہ
 گدا بھکاری خیر و شاہ

<p>اور فرود پنا کیسے کہو جان لباس نام سزا و مظل باشد اور موضع کہنا</p>	<p>تجربہ یا قوت تہن اور ہر اہل اس طلا کندن جو تہا کیسے پورا بھرن کہنا</p>
<p>اور عنو چو چا بلجان</p>	<p>نیا خال ہندی مامون جان</p>
<p>خواہ زیادہ جو کیسے بجا بجا</p>	<p>مراور زیادہ جان بجا بجا</p>
<p>کر ہی تخت جو ان ہی مری</p>	<p>خلعت کہوت مخالف ہری</p>
<p>میں سے بجا بلی سوچ بلور</p>	<p>رہد گج کیسے کسنگر</p>
<p>مرعہ سزا کیسے ہر پالی</p>	<p>بستر سبج دو لیجاتی</p>
<p>چمن قطع باشد خیابان کیاری</p>	<p>گلستان ہم بوستان باغ باری</p>
<p>مرزہ یوم چو کیسے دھرتی</p>	<p>قلید بل سے زراعت کھیتی</p>
<p>داد سہ سے و پنا لینا</p>	<p>سید دل ابی ارزن چینا</p>
<p>خیر سسر اور بان زبان</p>	<p>خیر لوہ سے سبالا جان</p>
<p>راٹھ پوہ ذراں راٹھ می بجان</p>	<p>چرخہ رہا فلدر یا پاکلہ دان</p>
<p>ہم کلا وہ نام انہی ماسیے</p>	<p>نیزو چک نام پونی جاپیے</p>

شهر خرونگی که در خرونگی سن ترینگ	بهر خرونگی شهر نابر روز چهارم پند
هر که بر خرونگی آید چه کسی خرونگی	بوزند بند خرونگی که چه آمد و گوی خرونگی
شهر خرونگی قوی و خرونگی ساز خرونگی	استر آمد خرونگی بختیسا پندان جابجوش
ماه آمد سوم پیشه جنگل است	هندی مرغی خرونگی اگر گوی جنگل است
هم سکر که زهره نام دارد	اسباب طرب مدام دارد
هم سکر که زهره نام دارد	هم انجور و خرونگی است تبارا
هم سکر که زهره نام دارد	هم سوج گهن کسوف خرونگی
ساعت گهری پهر پاری	شهر آمد ماه هندوی ماس
دست برین گهری پاری خرونگی	پای برین خرونگی حوی حسن جمال
گله بند کوهی که در جمال بار	بازو بند خرونگی که چه پیراه سداکار
گوشه اردو خرونگی که در جمال بار	کوهی و کوهی که چه پیراه سداکار
بدلی مرغی که در حساب	اطلا حسابین حوی خلاص
گوشه اردو خرونگی که در جمال بار	بازو بند خرونگی که چه پیراه سداکار

ماتن داری

<p>زعفران که بر خاشاک می برون زرم و غا جنک و گر کار ز راه</p>	<p>بیم تره ساگ دره قبول پان اسلج به تخیار بود اهر اشکار</p>
<p>بیم قمر نعل لوزنک رنگ فام</p>	<p>بیم کبک و بند می آید سوخته نام</p>
<p>چیدک آویک خندوی و میل بود و جنبیا کشنیرست مجلس انکمن علاج با تخی دانت باشد شام سینا گو که پیش چشم و ان اشک است</p>	<p>بیم فرصا دست کبیر باورنگ بود گونی زرد چوب آید سخن و ان طیلد نبردیم انگوزه بهنگ تمام کینول را بدان نیلوفرست</p>
<p>زخم و جراحت بود بدان کجا و</p>	<p>لشتری و زورق بود ان تا و کر</p>
<p>هندوی گوگرد کدرک مانع</p>	<p>ریق و سیاه پاره چای</p>
<p>بیم که از سرخ است کلهون</p>	<p>راری و بکاهندوی هر رنج</p>
<p>قوس کمان است گر هم نبرد</p>	<p>بیم چو تشویش بود در پیر</p>
<p>بیم شام فصح نام حیت بود</p>	<p>بیم داین شبنوار من رنج</p>
<p>بیم ز قنات بود ز پر و نرس</p>	<p>بیم کبک و بند می آید سوخته نام</p>
<p>بیم شام فصح نام حیت بود</p>	<p>بیم کبک و بند می آید سوخته نام</p>

بیم جنوب دکن کا اور	بیم شمال اوتیر کا چھوڑ
بیم سہ ازویش آگیا ہے	بیم عقب پانچے یقین سجانے
عقب تباری کچھو کڑو مریج فلک	بیم تو ریش فرشتہ ملک
بیم نو نہ باگی انکل قیاس	عطر و خوشبوی و ہم و یونیس
چلہ شہر آید نگر کو چہ گلی	خار کا بنا پھول گل عنجر گلی
عاقبت انجام آخر کام ہے	بیم سال نام ساغرام ہے
رات دیوچہ مین ست و سیا	ہندی تو دا ہنا یا بان بچار
پہا رت پشانی و ہم زمین	چو اقبال دولت بود چھین
بدان مردیک پوتلی سن چین	وگر عین ہم چشم ہم دیدہ بین
بود ہونٹھ لپ زانو ہم کہہ دان	وگر نات رانام تو ندی نجران
جگر دان کیچہ سہرست ملی	کہ پہلو بود ہندی پانسلی
بھل سہرست بھین ان سہ	بند ہم چارو ہسم پانزہ
مین رات ہو مٹی چاند مین	تھراہن چو دھوین بند رہین

زبان

مرآت بزبان هندوی سنگل	زبان بزبان فارسی خسرو
پدری عطار دگر تو بدانی	اورا تو دهر پسر چرخ بخوانی
برجیس و شتری بر پست	قاضی سپهر در سعادت
شکر هندوی زهره رانام	خسبیاگر آسمان لارام
هندوی میل بود قلعت دراز	مرح قلعتیل گرد را گویند باز
جز بویا چای غنسل بیشک این	هم قرغیل نوک پلگری بچوان
هندوی گویند خسبیا را کجور	والکهر را تو فارسی میدان انگور
زنجبیل است ندھی آمد سوخته نیر	چھانیے اسے سیت یعنی سیر
بیمار مریش دو کھیا جان	برگیر او شجا و بان سے ان
اندھانا پیناؤ پیناؤ کھتا	تیر باشد کور غلطان کھتا
پرکان وزره بکرت گاشی	هم خندہ و ققمہ ست ہاسی
در حد کر سیران تراز و وزن تول	ویم نسنو مست پریدہ اول
شرق چوکو پور بکاناوان	منسب در ہندوی پچاوان

۱۱
 مرآت بزبان هندوی سنگل
 پدرا تو دهر پسر چرخ بخوانی
 قاضی سپهر در سعادت
 خسبیاگر آسمان لارام
 مرح قلعتیل گرد را گویند باز
 هم قرغیل نوک پلگری بچوان
 والکهر را تو فارسی میدان انگور
 چھانیے اسے سیت یعنی سیر
 برگیر او شجا و بان سے ان
 تیر باشد کور غلطان کھتا
 هم خندہ و ققمہ ست ہاسی
 ویم نسنو مست پریدہ اول
 منسب در ہندوی پچاوان

<p>دو کس تمام کلا در دهام بیان سید و اهندوی بدان نام چاکری سیدان متجوز باشد چون در چاکری آن کو پیام و نایب در قاصدت یک</p>	<p>پیکر بدان چو نئی باغ غنچه گار دان آینه آرسی که در و رو بنگری سیدان علامه و اهرن فتنه تک چینی ست نام مورچه پوست نام یک</p>
<p>هم خصم بر بدان که تو تاسی که</p>	<p>بیدار بدان که جاگتا سے</p>
<p>چون تیرتفت باشد در بندگی کرکی</p>	<p>سیدان سید کفر از سید پرستان کفری</p>
<p>چو زریک سیاه و نادان بچولا</p>	<p>کرب است هم سنگ ز اول اول</p>
<p>دیگر ناریل چو ز حسدی بخوان</p>	<p>تو آخر دشت جو ز خراسان بدان</p>
<p>چو ز کس است بهر بلوگر است گیترا</p>	<p>هز برت ناهر پانک است چیتا</p>
<p>انسان شماران سیدان چو پو پو</p>	<p>دیگر کلاوه لگروی هم ایمان بو</p>
<p>که به خطیل چو سیکه بی</p>	<p>قتل کبید جوتا لا کئی</p>
<p>کاره کج خواستن مانگنا</p>	<p>شهرم لاج پوشیدن دهاکن</p>
<p>آتش بسیار سی خور آید</p>	<p>کیوان در عمل سنجر آید</p>

در این کتاب در بیان سیدان و اهل بیت است
 و در بیان صفات و کمالات ایشان
 و در بیان معجزات و احوال ایشان
 و در بیان مناقب و فضیلت ایشان
 و در بیان کرامات و شرف ایشان
 و در بیان جلال و کبریا ایشان
 و در بیان عظمت و بزرگی ایشان
 و در بیان شرف و اشراف ایشان
 و در بیان جلال و کبریا ایشان
 و در بیان عظمت و بزرگی ایشان
 و در بیان شرف و اشراف ایشان

تاریخ

در روز دوشنبه ۱۲۰۰ قمری در شهر اصفهان

قرص دوام زین در مندی اودها	دردن و یاد او دریا فصل کار
می زنده بسیار نو تخم جو با	انگشت آسپس پنج و پلا
بی آید پیش تو کردم بیان	شیانه و شطاست در مندی زیا
نیز گویند آشک او را بدان	لحم شلبت کیز اچکنان
پینه و مملوح را میدان ربونی	تای بر تازی خیز ربونی مندی
سیر کس بوم ابو بوسه باس	پس مندی بندر اسپان کپس
چو کوه صفح می بندگی بر یک بیان	باد بیزن یاد کشن کجا بخوان
سیر بر باد شت جملایند بسیار حال	ساک نیزی پنج شادی سوله جان
دان ز ناز مینتی بر ختم جوی باج	فخر صبح ظهر مشین صبر دیگر شام باج
گرینه بجو کا پایا سانشند باز	سیر انکبان کور کانا بید باز
بهند وی بود گر جا ک بار پرت	سجاد اگر تری سجدت مرت
انگشتی انکو شمی بی راه آخترن	خرگوش کبر با شیدا هو بود برن
کیند نام رهت در مندی وی چن	چشمتو نام حرفه بیچاره پیر زن

<p>بسته است کسی که می چاید خون چو بوی سست و چو نزدیک نترس بستی ز زبان به مژه است شفا شان بجال بر گتوان ست با کبر بود در یک با بوی سنگ زده کاگر</p>	<p>کثیر و فراوان بسیار افزون سمندر که آب من چو کثیرا ترک بلخ می نون شیرین مٹھا پیر باب باشد جو آتم ست باور ذیاب و کس با کمی و پیش ما چھر</p>
<p>ببین و بکجه بره و سب بخور کجا بزین بار بر پھاڑ بنی را کجھ شکر است نظر در شکر ان جمل</p>	<p>بیا آؤ نشین مٹھه بر وجھا بیا همین کس کھنچ بجش جاکھ کھو خلق دین کھه سخن بول</p>
<p>بود یاد باؤ و گرا آب آفر بستی بود سبک و کار بند تو همور آباد استا هم سیدان</p>	<p>طیب و حکیم ست بیدایه برام دیگر کوشش کن عطا اندر زیند خراب شهراں آؤ آجز امیران</p>
<p>چاند بیارات کا تازی زبان رات باند عیاری تو نیکو تر پان</p>	<p>هست من اهل ماه آسمان لیل شب و چو در تازی زبان</p>

من
 کثیر
 سمندر
 ترک
 پیر باب
 ذیاب
 بیا
 بیا
 کھو
 طیب
 دیگر
 خراب
 هست
 لیل
 رات
 چاند
 بیارات
 کا
 تازی
 زبان
 رات
 باند
 عیاری
 تو
 نیکو
 تر
 پان

کتابت در سال ۱۲۸۵ قمری
 در شهر تبریز
 در روز پنجشنبه
 در ماه رجب

<p>خواهی لاد و خواهی الی خشم و غضب بزمندی مهر کدال کلند چو کیسه کنی</p>	<p>بهر ستور گاو سپه بلند زین گنبد چو کیسه دوی سرگین گو بر فله همه یوی</p>
<p>مکوی بھ بلالی جوانی تن پاپا درخت شجر دار بار و کج بجا کج بزرگ و کلان را بزرگان مانو چون خوف و خطر بیم هم ترس زهری پی و دست با نخه و قدم پا تو کیسه بود جود ادا نیز است تالی خیار است گلری و کبیر اینخوان شیر او نبت کجوا فرس اسپ مانو بهندی بود گانجه شنو تو او کن بهندی زبان دل تو من این ایچان</p>	<p>بزرگی بزرانی و سپیدی بزرچاپا لسان و زبان فارسی صیحه آگوش دروغ و دگر کذب تم مجو بجه جانو بهندی زبان خواند هم بیت گداز تناد هم آرزو چا و کیسه چراغ است و یا فقیل است بابلی کید و خرینچه هر دو معروف میدان در دیار و بلنر را بار جی مانو ره عقده باشد بتازی و سپین تناد و دگر لوم روز است جانو</p>

<p>تریکہ بی در رسولی جای ٹھاڑون نرم پور لائیشٹن ٹاٹ رنگ تخت شوی و شوہر ہندی کوشن تو ہر دو عدوان دود و دو خان بچانے</p>	<p>سجیل سے اس دہلی کو نالون سیر سٹیل گرم تانا بچوہر تخت غلام افغان جھاج ہر افغان بچو ڈھاکنی سر پو ش چینی جانیے</p>
<p>دیکھ بولہ ہر ان چن ہند اندازی</p>	<p>تو پندہ دانہ بدان حسب طبع و تازی</p>
<p>صیر عین فحل ز آسہ ملی باکیان رانیز سخوان کو کڑی نیزہ سخوان دیکھ و تازی زیا حجرہ کو ٹھاٹھ اٹاری ویر دوار تلخ عوارش کھنا آکھہ دیکھ تیر چر پو بچہ جانیے پیر بچار ہم قلم ہم فارہ سیکھن لکھے ہم صیغہ سبھی سندر آئیے</p>	<p>موسل سے معروف ہاون اوکلی فارسی روپاہ ہندی لوکھری لوکڑا سخوان خروس صبح سخوان تھرو کو شکھن تازی جھنا ہڈی شیرین ستا ٹھاٹھ کھو زلف آئین سپر بچن شور کھا کاغذ قرطاس و کاغذ اسکے دوز و عروار یہ موتی جانیے</p>

میں نے اس کتاب کو دیکھا ہے اور اس میں بہت سی چیزیں لکھی ہیں جو اس وقت تک دنیا میں نہ لکھی گئی تھیں۔

انگرک کتاب فتح انگرک کوناوان
 سرپر اگر گرت کز نوم بچو راسونول
 دشمن میری کورن و تاریلدان منجر
 طعم سو او و اسلام خورش چه کیے کھانا
 سینہ پستانی پستان جی بینی نال
 تپ لڑوہ ورنندی آمد جڑی بجا
 ہا مہ کا چکنا بچہ کپا چا کیے نجات
 دو دو دکاہل سے اسجن قیمت سول
 کس پر تانیا روین کا تہ آہن بوہ
 غار خاک چو گدھا کیے کنواں چاہ
 تیرم گہون نجر و چاشالی ہر دھان
 لیر و بھون نکلت بچھن ہن دانت
 خند ضیا ہندی لیل جھکے گال

انگر لقری تو کہ بیان قر و کزوت
 سیکے اکتا ماری مچھلی لقری کول
 عشق محبت عاشق ستر جاننی نہ
 عالم دانا ہند وی ل جکے سیانا
 ظاہر سید پر گشت ذبی ظاہر رک
 در دہر آد سکی پر نکے حساب
 چون ورنندی ہر پر سی کھڑی نال
 چاکر سیک بندہ چیر اقول چول
 تیشہ سب لاشر کلھا ڈاندر و پڑوہ
 دریا بھر سندر کیے جالی ناہن تھان
 زرت جو بھری اس سبرک ہر جان
 ریش محاسن آرمی کیے روہن
 آج اور ہر جان فرط تو بکول گال

انگر لقری تو کہ بیان قر و کزوت
 سیکے اکتا ماری مچھلی لقری کول
 عشق محبت عاشق ستر جاننی نہ
 عالم دانا ہند وی ل جکے سیانا
 ظاہر سید پر گشت ذبی ظاہر رک
 در دہر آد سکی پر نکے حساب
 چون ورنندی ہر پر سی کھڑی نال
 چاکر سیک بندہ چیر اقول چول
 تیشہ سب لاشر کلھا ڈاندر و پڑوہ
 دریا بھر سندر کیے جالی ناہن تھان
 زرت جو بھری اس سبرک ہر جان
 ریش محاسن آرمی کیے روہن
 آج اور ہر جان فرط تو بکول گال

سوزن در شیهه بنزدی سوزن ک دیگر آن چو لها و کند و کونجها	سوزن چو اگر چلی بار ناک چاشنی غریبال چالی آسیا
سفر اض کثرنی که بود آستره چو استخوان باز باشد دیوانه باؤلا	چاروب شوخی که سیدت تو کرا ران و مخد که جابلج بود ناز لاؤلا
چرخ و فلک سپهر بود آسمان ک گر چه دران خوری تو کنی کار نکند	آید آبرن باشد نو سپد سب زاس باو ک ای ادق همه با می ست به
سب آید می خج ضوق کر سرد است ک خوب و نکو بجلا و بد و زشت ک	رایت لوای نیزه بود سپرست ک طلبوس مورا باشد دزین ج می ترا
فایع برید هدر را تو جان کاک ک در سندی تو پر نخوی سنا ک	دیسیم قباغ و افسر در بند می ک گهسان تو هر کوی مینا و گره مان
قائید و قند و شکر و گره جان ک عادت چو نخوی کج بدان عا ک	شکیر لیل شب به ان استین ک جان ک وان جویین و کالبد کپا
سکان و ضیغ ک و بدالی که پارسا	دل ک و خاطر و اندیشه ک

سوزن چو اگر چلی بار ناک
چاشنی غریبال چالی آسیا
چاروب شوخی که سیدت تو کرا
ران و مخد که جابلج بود ناز لاؤلا
آید آبرن باشد نو سپد سب زاس
باو **ک** ای ادق همه با می ست به
رایت لوای نیزه بود سپرست **ک**
طلبوس مورا باشد دزین ج می ترا
دیسیم قباغ و افسر در بند می **ک**
گهسان تو هر کوی مینا و گره مان
شکیر لیل شب به ان استین **ک**
جان **ک** وان جویین و کالبد کپا
دل **ک** و خاطر و اندیشه **ک**

<p>تخمین تجرک کبیرا بیاد آرد آتورسک بهائی صحت و سیر کچھ مولا جان آتش آب آبی در پانی</p>	<p>کجای بماندی تو کت رهیا بنشین ماورنجه بری مانی کوا زایغ کلایغ به چان خاکت و ممول جو باؤ آنانی</p>
<p>شکست کافورست کستوری کپور سپ گھبرا چل ای محلی شکر سپ شیر و جنرات آید و دود و دوی</p>	<p>هندوی آند شادی و سپور گوشت پھل چرم چھرا شکر سپ روغن آید کمی و دوی</p>
<p>سیر بود سوا سیم چیل لقره روپا خور و شکر صمصام است خال آلی شکر غلیظ و از زعفران جن در برتی فارسی باشد زمین گاه و بیزم کما س کالی بمانی و یک و یا ندی کتور و دوی سنگ یا تجرک کبیرا کن او کماؤ</p>	<p>جای کتومات شکر و دوی کوبا هندوی کما کما شکر آن چیل بر در گوش کن گفتار سن کوه در چندی سپار آید زمین زشت مانی خشت و گل چھاپی تاپ کز گان ست کرا ای سیران هندوی کما کما</p>

کتابت شد در روز ۱۰ جمادی الثانی ۱۰۰۰